

М. П. ЖЫГАЛАВА,

доктар педагагічных навук (РФ),
сапраўдны член Акадэміі педагагічных і сацыяльных навук Расійскай Федэрацыі,
дырэктар Інстытута павышэння кваліфікацыі і перападрыхтоўкі
Брэсцкага дзяржаўнага ўніверсітэта імя А. С. Пушкіна

ВЫВУЧЭННЕ БІАГРАФІІ ПІСЬМЕННІКА ў ШКОЛЕ: полікультурны аспект

Вывучэнне біяграфіі пісьменніка ў школе заўсёды спалучана са спасціжэннем філасофіі жыцця літаратара і праблем соцыуму [падрабязней гл.: 9]. Таму настаўніку на ўроку важна пачаць гаварыць пра мастака слова і яго эпоху так, каб школьнікі не задаволіліся сухімі фактамі, а ў іх з’явілася жаданне даведацца пра асобу творцы як мага больш, зразумець яго светапогляд, характар, матывы напісання твораў, чалавечыя характары і лёсы, адлюстраваныя ў іх.

У сучаснай школьнай праграме па беларускай літаратуры біяграфіі пісьменнікаў вылучаны для разгляду ў IX—XI класах, прычым прапаноўваецца іх вывучэнне ў розных формах. Настаўніку неабходна ўлічваць спецыфіку выкладання і вывучэння жыцця і творчасці мастака слова. *Звесткі пра пісьменніка* прадугледжваюць адбор толькі такога матэрыялу, які дапаможа зразумець матывы звароту аўтара да пэўнай праблемы, спасцігнуць яго светапогляд, зразумець мастацкі твор, прадвызначаны праграмай для наступнага аналізу. *Слова пра пісьменніка* — гэта, можна сказаць, «песня» ў гонар мастака слова. Таму адбор біяграфічнага матэрыялу павінен быць накіраваны на раскрыццё асобных якасцей пісьменніка, яго ўкладу ў развіццё нацыянальнага або сусветнага літаратурнага працэсу. *Нарыс жыцця і творчасці* — гэта такі від біяграфіі, у якім пераважаюць факты, якія бяруцца з жыцця пісьменніка і раскрываюць яго як рознабакова адораную асобу. *Жыццёвы і творчы шлях* — гэта такі выклад матэрыялу, які раскрывае найбольш значныя вехі жыцця і творчасці мастака слова. *Біяграфія пісьменніка* — гэта найбольш падрабязны і лагічна паслядоўны выклад матэрыялу, які дэталёва адлюстроўвае яго жыццёвы і творчы шлях.

Варта заўважыць, што выкарыстанне кніг і артыкулаў сучасных даследчыкаў-літаратуразнаўцаў, мемуарнай літаратуры, матэрыялаў літаратурнага краязнаўства дапамагае славеснікам наблізіць школьнікаў да асобы і творчасці пісьменніка.

Плануючы ўрокі па вывучэнні біяграфіі, настаўнік павінен прадумаць і форму ўрока. Гэта могуць быць: урок-лекцыя, урок-экскурсія, урок-панарама, урок-педмайстэрня, інтэграваны або поліфанічны ўрок. Але якую б форму ўрока ні выбраў настаўнік, важна, каб усім яго зместам, строга прадуманымі вучэбнымі сітуацыямі, метадамі і прыёмамі педагог змог захапіць школьнікаў жыццём і творчасцю пісьменніка, выклікаў жаданне спазнаваць не толькі асобныя бакі біяграфіі, але і мастацкі свет, увасоблены ў творах, найперш тых, якія прызначаны для абавязковага тэкстуальнага аналізу.

Важнай на ўроку з’яўляецца пастаноўка праблемных пытанняў, выкарыстанне разнастайных, часам узаемавыключальных, пунктаў гледжання крытыкаў як на асобныя старонкі жыцця пісьменніка, так і на ацэнку творчасці, характары літаратурных персанажаў, індывідуальны стыль мастака слова. Неабходна знайсці цікавы для школьнікаў і актуальны для сучаснага асэнсавання аспект, зразумець веліч і маштабнасць літаратурнай постаці, складанасць станаўлення асобы і таленту пісьменніка. У сувязі з гэтым нам падаецца цікавым вывучэнне біяграфіі М. Багдановіча скрозь прызму этнавітальнасці і мультыкультурнасці, такіх значных у яго жыцці і такіх актуальных сэнна, у эпоху актыўнай міграцыі насельніцтва ў свеце. Таму далей прапануецца матэрыял як магчымы варыянт асэнсавання праблемы настаўнікам у працэсе

падрыхтоўкі ўрока і напісання плана-канспекта па вывучэнні біяграфіі паэта.

Этнавітальнасць і мультикультурнасць у лёсе і творчасці Максіма Багдановіча. Узростанне ролі міжкультурнай камунікацыі, абумоўленае інтэнсіўнымі працэсамі глабалізацыі, выводзіць сёння на перады план у сусветнай мультикультурнай прасторы праблему этнавітальнасці культур, а значыць і літаратуры. А ў літаратуразнаўстве — праблему антрапацэнтрызму, гэта значыць вывучэння асобы, этнасу, нарадазнаўчага патэнцыялу літаратуры як галоўных этнакультурных цывілізацыйных складнікаў, праблему мадыфікацыі поглядаў на нацыянальны гісторыка-літаратурны працэс у яго дачыненнях з сусветным гісторыка-культурным развіццём [3—7].

Разгледзім, як гэтая праблема вырвалася ў творчасці М. Багдановіча, беларускага паэта, чалавека, які, «самастойна вывучыўшы мову продкаў, здолеў падняцца да класічных вышынь» [15]. Прааналізуем, як славянскія літаратуры і культуры, а таксама беларуская этнавітальнасць адбіліся на яго лёсе і творчасці, якая прасякнута ідэяй гуманізму, любові да людзей незалежна ад іх нацыянальнасці. Для гэтага спачатку звернемся да сучаснай трактоўкі саміх паняццяў «мультикультурнасць» і «этнавітальнасць».

Вітальнасць — гэта жыццетрываласць, унутраная энергія культуры, тая сіла, якая дазваляе захаваць сваю ідэнтычнасць. Варта падкрэсліць, што тэрмін «мультикультурнасць» сёння шырока выкарыстоўваецца навукоўцамі свету [13, с. 13; 3, с. 113—114; 10, с. 8; 12, с. 335] у некалькіх ракурсах: як палітыка, накіраваная на развіццё розных культур у асобна ўзятай краіне, і як паралельнае існаванне культур з мэтай іх узаемапраанікнення, узбагачэння і развіцця. Мы будзем выкарыстоўваць гэты тэрмін у другім значэнні.

Вядома, што асновай быцця і мыслення чалавека канца ХХ — пачатку ХХІ ст. з’яўляецца дыялог і палілог па самых значных і вечных праблемах жыцця. Гэта ўсеагульны спосаб засваення духоўна-каштоўнасных асноў жыцця, форма пошуку самога сябе ў свеце агульначалавечых каштоўнасцей: праўды, добра, прыгажосці, любові, шчасця. Гэта і спосаб пазнання свету, і спосаб уласнага пераўтварэння, самавызначэння, самавыяўлення. І таму сёння важна навучыцца жыць кожнаму чалавеку ва ўмовах вялікай колькасці культур, разнастайных тыпаў свядомасці, логік, пунктаў гледжання. Пры гэтым заўважым, што камунікацыя — інтэрактыўны працэс жывых маўленчых зносін, чалавечых стасункаў. І тут важна звяртаць увагу на часовы характар камунікацыі; памятаць, што камунікацыя — гэта сумесны працэс стварэння значэнняў усімі яе ўдзельнікамі; надаваць больш увагі не толькі сіле сваёй думкі, але і талерантнасці, пакорлівасці, а значыць, уменню слухаць іншых, каб тым са-

мым лепш разумець сябе. Камунікацыя — гэта і пытанне дыскурсіўнай рэфлексіі, гэта значыць, у яго аснове ляжыць хутчэй пытанне, чым адказ. Таму мы паспрабуем паказаць, што мультикультурнасць была рэалізавана ў лёсе і творчасці беларускага паэта-інтэлектуала М. Багдановіча — і як спосаб асваення духоўна-каштоўнасных асноў жыцця праз розныя культуры, і як форма пошуку самога сябе.

Так ужо гістарычна склалася, што насельніцтва Беларусі гаворыць на дзвюх мовах: беларускай і рускай. М. Багдановіч (1891—1917) гэта разумеў з дзяцінства. І, можа быць, таму выяўляў жывую цікавасць да абедзвюх моў. Калі ўлетку 1895 года ён адпачываў у беларускай вёсцы Вяззе Асіповіцкага павета разам з маці і братамі, то чуў беларускую мову і атрымліваў асалоду ад гэтага. Вось што ўспамінае яго маці Марыя Апанасаўна ў лісце да бацькі: «...Увогуле, ім, дзецям, не жыццё, а масленіца! Схопяць кавалак вяндрліны, хлеба, аладкі ў руку — і пайшоў! Вось толькі дрэнна, што пачалі гаварыць па-беларуску: часам такое слоўца выпаляць, што хоць скрозь зямлю праваліся...» [15]. Безумоўна, знаходжанне ў вёсцы пакінула свой след у развіцці асобы паэта, як і слуханне песень, чытанне казак, твораў сусветнай класікі, слоўніка Івана Насовіча, фальклорных зборнікаў, у тым ліку нарысаў і артыкулаў бацькі па беларускай этнаграфіі і міфалогіі (апрача іншага, бацька быў навукоўцам, які займаўся даследаваннем гісторыі, этнаграфіі і фальклору беларускага народа і нават напісаў і апублікаваў кнігу «Перажыткі старажытнага светасузірання ў беларусаў»). Усё гэта пасля адбілася на творчасці паэта.

Нягледзячы на тое, што Максім чуў дома больш рускую мову, свой першы верш будучы паэт напісаў на беларускай мове. А першы надрукаваны ў газеце «Наша ніва» (Вільня) твор — аповяданне «Музыка» — з’явіўся, калі аўтару было пятнаццаць гадоў.

Вялікі ўплыў на развіццё творчых здольнасцей паэта мела сустрэча з Максімам Горкім, які ўбачыў у юнаку рамантычную натуру і прапанаваў пісаць.

Такім чынам, руская і беларуская гаворка, руская, сусветная і беларуская культуры ўжо з дзяцінства сталі адзіным і непарыўным цэлым.

Так былі закладзены асновы яго мультикультурнасці, якія дазволілі паэту ў далейшым развіццё іх у сваёй творчасці і вызначыць у якасці асноўнай ідэі праблему фарміравання гуманістычнага ідэалу. Гэтым пафасам прасякнуты і падборкі вершаў М. Багдановіча «Згукі Бацькаўшчыны», «Старая Беларусь», «Старая спадчына», «Думы», «Места» і інш. Паэт умеў бачыць чалавечае ў чалавеку незалежна ад веравызнання і этнічнай культуры. Вось што піша А. Цітоў, яраслаўскі сябар і паэт, у газеце

«Голос» (1917): «Ён быў адным з тых, якія гараць, грэючы жыццё і асвятляючы шлях іншым, але мала клапацячыся пра сябе» [15].

Вечныя тэмы жыцця і смерці, матывы адзіноты, туга па зорнай таямніцы прысутнічаюць у лірыцы М. Багдановіча — аднаго з найбольш яркіх беларускіх паэтаў-філосафаў пачатку XX стагоддзя.

Нягледзячы на тое, што мастак слова валодаў беларускай мовай не бездакорна, ён усё ж такі разумеў, што беларуская літаратура можа і павінна развівацца ў кантэксце сусветнай, і таму свядома далучаў яе да дасягненняў антычнай і заходнееўрапейскай літаратур. І ў гэтым далучэнні ён займеў вялікі поспех. Асабліва ярка яго эстэтычнае наватарства выявілася ў вершаванай форме і мастацкім стылі. Акрамя таго, беларускі паэт пакінуў ня мала наследаванняў і перакладаў. Натуральна, што перадавая літаратурная думка (творы французскіх сімвалістаў, расійскіх акмеістаў) актыўна ўплывала на паэзію М. Багдановіча. Аднак ён імкнуўся да стварэння арыгінальнай беларускай паэзіі, да арганічнай пераемнасці беларускіх і замежных традыцый.

Гэтаму спрыяла і геаграфія жыцця паэта. Нарадзіўшыся ў Мінску, ён ужо ў пяць гадоў быў вымушаны пакінуць малую радзіму, каб потым пераязджаць з месца на месца: Ніжні Ноўгарад, Яраслаўль, Вільня, Масква, Мінск, Ялта. Так Беларусь стала калыскай М. Багдановіча, а Расія — яго «карміцелькай... і першай прыступкай у бесмяроцце» [15]. Заўважым, што ўсюды, дзе б паэт ні быў, ён памятаў аб малой радзіме, бо любому чалавеку пра гэта нагадвае заўсёды яго душа. Справядліва заўважана, што радзіма там, дзе жыве тваё сэрца. Пра гэта сведчаць яго паэтычныя радкі:

...І тэ, забыўшыся, рука,
Заміж персідскага узора,
Цвяток Радзімы васілька [1, с. 65].

Настольнай кнігай у Яраслаўскім юрыдычным ліцэі быў згаданы намі слоўнік І. Насовіча, па якім М. Багдановіч вывучаў беларускую мову. А ў Ніжнім Ноўгарадзе ён меў цесныя стасункі з настаўнікам гісторыі Кабанавым, які абуджаў і падтрымліваў у ім усё беларускае. У Яраслаўлі Максім наведаў беларускае зямляцтва, дзе меў магчымасць чуць беларускую мову, гутарыць з беларусамі. Працуючы ў Мінску (1916), ён жыў на кватэры ў Змітрака Бядулі, сустракаўся з прадстаўнікамі беларускай творчай інтэлігенцыі Ядвігіным Ш., Зоськай Верас, Аркадзем Смолічам і інш.

Як бачым, душа паэта ўвесь час цягнулася і гарнула да мовы дзядоў і прадзедаў, якой ён вучыўся па кнігах. Кнігі на беларускай мове выклікалі ў яго захапленне. Ён ганарыўся сваёй прыналежнасцю да беларусаў. Любоў да

роднай зямлі, прага ведаў дапамаглі паэту авалодаць беларускай мовай.

Яго мара ўбачыць родны край спраўдзілася крыху раней — у 1911 годзе. Ён быў запрошаны супрацоўнікамі газеты «Наша ніва» ў Вільню, дзе меў магчымасць сузіраць архітэктурную і краявідную старагорада. Затым М. Багдановіч наведаў фальварак Ракуцёўшчына, дзе пражыў амаль два месяцы. Гэтае вясковае жыццё ўзбагаціла яго назіраннямі, цікавымі сустрэчамі з людзьмі, беларускім словам, маляўнічымі краявідамі. Цяга Максіма да родных мясцін тлумачыцца не толькі любоўю да радзімы, яго цікавілі загадка жыццёстойкасці беларусаў і іх культуры, спецыфіка менталітэту і характару народа, які спалучае мяккасць і працавітасць з патрабавальнасцю і адказнасцю.

Беларуская культура ўспрымалася ім, чалавекам, які ведаў на той момант і іншыя культуры, як спосаб пазнання свету, як сродак вызначэння і свайго месца ў ім. Не дзіўна, што беларускі паэт пісаў і друкаваўся на дзвюх мовах: рускай і беларускай. Заўважым, што ён ведаў дзесяць моў, чытаў у арыгінале Верлена, Гейнэ, Гётэ і інш.

М. Багдановіч паспяхова перакладаў з беларускай мовы на рускую творы Янкі Купалы, украінскіх паэтаў — Т. Шаўчэнкі, В. Самійленкі, І. Франка. А з рускай на беларускую мову — А. Пушкіна, А. Майкава. З нямецкай — Г. Гейнэ, Ф. Шылера. З грэчаскай — Гарацыя, Авідзія. А таксама пераклаў сербскія, украінскія, скандынаўскія, іспанскія, японскія, персідскія песні.

Багдановіч выступаў і як рэцэнзент-крытык. Варта адзначыць, што надзвычай шырокім было кола яго чытацкіх інтарэсаў. Здзіўляе, наколькі празорлівым і дальнабачным быў гэты дваццаціпяцігадовы юнак, прадказваючы ход развіцця літаратурнага працэсу і лёсаў іншанацыянальных пісьменнікаў, іх творчых задум. Так, у рэцэнзіі «Рабиндранат Тагор. Гитанджали (Жертвопесни)» на кнігу вядомага індыйскага паэта, якая выйшла ў Маскве ў 1914 годзе ў перакладзе пад рэдакцыяй Ю. Балтрушайціса, М. Багдановіч, аналізуючы творчасць, падкрэслівае значнасць яго асобы: «знаменитый индусский поэт, при посредстве английской литературы, нашедший себе читателей и в Европе, а ныне, в довершение, увенчанный присуждением Нобелевской премии...» [2, с. 358]. М. Багдановіч разглядае тэматыку творчасці Р. Тагора, якая мае рэлігійна-філасофскі характар. Яму блізкая рэалістычнасць сімволікі: яна, на думку беларускага паэта, «одета живою плотью и кровью... имеет конкретно-жизненный смысл; но сквозь него постоянно просвечивает иное содержание с границами, трудно определяемыми, а потому без конца влекущими и расширяющими мысль» [2, с. 359]. Думка паэта захапляе М. Багдановіча.

Не мог застацца без увагі беларускага паэта-інтэлектуала і першы выпуск «Славянскай бібліотека» (1914), дзе асаблівае месца заняў артыкул У. Пічэты «Гістарычны нарыс славянства». Аўтар раскрывае не толькі гісторыю «славянскай прародины и славянского расселения» [2, с. 380], але і гісторыю кожнага народа паасобку. Апрача таго, што лёсы славянства на той час былі тэмай сталых разважанняў, публіцыстычных выступленняў М. Багдановіча ў друку, ён асабіста ведаў аўтараў рэцэнзуемых артыкулаў. У жніўні 1914 года М. Багдановіч прымаў удзел у «славянскай лекцыі з дэбатамі» на тэму «Сусветная вайна і славянская федэрацыя», якую арганізаваў у Яраслаўлі сербскі каралеўскі агент Ч. Іаксімовіч. З асноўным дакладам выступіў прыват-дацэнт Маскоўскага ўніверсітэта У. Пічэга. Тут адбылося першае публічнае выступленне і М. Багдановіча. Ёсць здагадка, што ўзяцца за пяро яго прымусіла нязгода з дакладчыкамі па асноўных выкладзеных пытаннях.

У надрукаванай рэцэнзіі М. Багдановіч падкрэслівае, што асаблівых прычанняў кніга не выклікае, пры гэтым заўважае: «Сербам, напрыклад, отведено в два раза больше места, чем полякам, и в три раза больше, чем чехам... Наконец, в статье ничего не говорится о белорусах (кроме странного замечания, будто центральным ядром для них явилось селение в верховьях Оки, прогнанное татарскими набегами: должно указать, что ко времени татарских набегов белорусы уже сформировались в национально-областную величину» [15]. М. Багдановіч у сваёй рэцэнзіі заўважае, што «статья Ч. М. Иоксимовича “Состав современного славянства” даёт цифры по национальному и религиозному распределению славян» [15].

Пры аналізе рэцэнзуемых выданняў і публікацый М. Багдановіч надаваў прыкметную ўвагу «архитектонике стихотворений, их оформленности, завершённости», як гэта выяўляецца, напрыклад, у яго рэцэнзіі на артыкул «Michał Orzech. Storzcyki» [15].

Нават гэты фрагментарны аналіз напісаных М. Багдановічам рэцэнзій дазваляе меркаваць пра тое, якім глыбокім інтэлектуалам быў беларускі паэт, як успрымаў і разумеў ён розныя культуры, як імкнуўся да палілогу ў мультыкультурнай прасторы.

Бо так было ў мінулым, так ёсць сёння і так будзе заўсёды, што чалавек, адчуваючы сябе свабодным і жывучы ў свабодным свеце, павінен вучыцца жыць ва ўмовах мноства, багацця культур і тыпаў мыслення. Таму што ўсвядоміць сябе і падтрымліваць сваю культуральную ідэнтычнасць можна толькі ў працэсе непасрэднага, жывога дыялогу з іншымі культурамі, гэта значыць, становячыся часткай сусветнай камунікатыўнай прасторы і застаючыся пры гэтым самім сабой. Спрэчкі, гутаркі філасофскага, светапоглядна-

га зместу, роздум пра сэнс жыцця і чалавечага існавання ў вершах і прозе М. Багдановіча актыўна замацавалі інтэлектуальны, полілагічны пачатак яго творчасці.

Прозвішча Багдановіча трактуюць як «Богам дадзены». І гэтак прозвішча, і творчасць паэта ў вышэйшай ступені з’яўляецца мультыкультурнай з’явай. Аўтар, здаецца, хоча «сабраць расколаты на полюсы свет», злучыць у першую чаргу славян, такіх родных і блізкіх.

Лірыцы паэта ўласціва глыбокае пачуццё Радзімы, адчуванне агульнасці славянскіх лёсаў, братэрства і дружбы народаў. І разам з тым паэт разумее, як важна ўмець шанаваць культуру сваіх продкаў. Таму не дзіўна, што адной з галоўных і найбольш яркіх у паэзіі М. Багдановіча з’яўляецца тэма Радзімы (вершы «Як Базыль у паходзе канаў...», «Слудкія ткачыкі», «Паміж пяскоў Егіпецкай зямлі...», «Эмігранцкая песня», «Пагоня», «Беларусь, твой народ дачакаецца...» і інш.).

Паэт упэўнены, што пабываць у чужых краях заўсёды карысна, толькі вольна палюбіць чужыну наўрад ці атрымаецца, таму што радзіма будзе па-ранейшаму вабіць і клікаць да сябе. У «Эмігранцкай песні» (1914) ён з сумам гаворыць пра горкую долю беларусаў:

Не рассталіся б мы з сваім краем,
Каб было дзеля нас у ім хлеба.

І на вулцы пад грукат, пад гоман,
Дзе натоўп закруціўся рухавы,
Нам маячыцца вёсачка, Нёман
І агні партавыя Лібавы [1, с. 152].

Максім Багдановіч стварыў выдатныя вобразна-маляўнічыя пейзажы, выявіў рамантычны і паэтычны характар свайго народа. Ён зрабіў вялікі ўклад у развіццё эстэтычнай культуры беларусаў. У вершы «Падымі угару сваё вока...» (1912) ён піша:

Падымі угару сваё вока,
І ты будзеш ізноў, як дзіця,
І адыдуць-адлынуць далёка
Ўсе трывогі зямнога жыцця.

Ціха тучу блакіт закалыша,
У душы адрасце пара крыл, —
Узяціць яна ў сінюю вышу
І ў струях яе змые свой пыл.

Там не трэба ні шчасця, ні ласкі,
Там няма ні нуды, ні клопат,
Ты — царэвіч цудоўнае казкі,
Гэта хмара — дыван-самалёт! [1, с. 56].

Беларускі паэт верыў у вечнае жыццё і таму звяртаўся да зорак, гаварыў з імі. Ён часта скіроўваў позірк у вышыню, да нябёсаў, бо, гледзячы пад ногі, паводле аднаго з сучасных пісьменнікаў, можна ўбачыць толькі дарожны пыл. Сузіраючы космас, М. Багдановіч

памятаў пра жыццё, рэаліі гэтага свету, дзе няма раўнавагі і гармоніі. Таму ў вершы «Я хацеў бы спаткацца з Вамі на вуліцы...» (1915) ён усхвалявана звяртаўся з пытаннем: «Нашто ж на зямлі // Сваркі і звадкі, боль і горыч, // Калі ўсе мы разам ляцім // Да зор?» [1, с. 155].

Справядліва заўважана, што лірыка М. Багдановіча ўяўляе сабой прынцыпова новы этап у развіцці беларускай паэзіі. І сапраўды, калі раней беларуская паэзія, ды і ў цэлым беларуская літаратура, будавалася амаль выключна на мясцовых, уласна нацыянальных сюжэтах, распрацоўвала амаль выключна мясцовую тэматыку, то М. Багдановіч, паэт-інтэлектуал, прыўносіць у яе ўсё багацце еўрапейскіх мастацкіх традыцый.

У вершы «Безнадзейнасць» намалеваны найбуйнейшы культурны дзеяч беларускага Сярэднявечча — першадрукар Францыск Скарына — нетрадыцыйна. Ён ужо не за друкаваным станком і не з кнігай у руках. Выпускнік Падуанскага ўніверсітэта, доктар медыцыны (доктар лекарскіх навук) наведвае безнадзейна хворага. Пагодзімся, што такі вобраз Скарыны не сустракаўся ў беларускай літаратуры ні да, ні пасля М. Багдановіча.

Ён адным з першых у беларускай паэзіі выкарыстоўвае складаныя вершаваныя паметры і рэдкую строфіку, піша ў жанрах трыялета, рандо і рандэля. Ім створаны, напэўна, лепшыя ўзоры беларускага санета. М. Багдановіч першым (або адным з першых) піша верлібры на беларускай мове (верш «Я хацеў бы сустрэцца з Вамі на вуліцы...»).

Заўважым, што паэзія М. Багдановіча вельмі разнастайная па сваім змесце. Тут і вытанчаная лірыка кахання, і тонкія пейзажныя замалёўкі, і вершы грамадзянскай тэматыкі. Цэлы шэраг яго твораў прысвечаны мінуламу Беларусі і беларускай культуры: «Перапісчык», «Летапісец», «Кніга» і інш.

Сацыяльнай тэматыцы, крытыцы існуючых грамадскіх адносін у творчасці М. Багдановіча прысвечаны такія вершы, як «Народ, Беларускі Народ!..», «Мяжы», «Краю мой родны! Як выкляты Богам...», «Пан і мужык», «Кінь вечны плач свой аб старонцы!» і інш. Будучы чалавекам дэмакратычных перакананняў, М. Багдановіч спачуваў цяжкай долі працоўнага народа, аднак нідзе ў яго вершах нельга знайсці прамых заклікаў да гвалтоўнага пераўладкавання жыцця.

Упершыню ў беларускай літаратуры прадстаўлена і ўрбаністычная лірыка. Арыентуючыся на французскіх і рускіх паэтаў (П. Верлена, А. Блока і інш.), ён плённа распрацоўваў і пашыраў гарадскую тэматыку.

Вядома, што беларускі паэт актыўна цікавіўся сучаснай рускай паэзіяй. На занятках

літаратурнага гуртка ён выступаў з рэфератам «Сімвалізм і дэкадэнцтва», а ў 1916 годзе напісаў рэцэнзію на зборнік В. Брусавы «Сем колераў вясёлкі».

Вядома, сусветная культура зрабіла вялікі ўплыў на беларускага паэта. Ён шмат чытаў, актыўна вывучаў заходнееўрапейскія і славянскія мовы, замежную і рускую літаратуры, займаўся, як ужо адзначалася, перакладамі. У зборніку «Вянок» (1913) М. Багдановіча мы вылучаем наяўнасць уласцівых літоўскаму паэту Ю. Балтрушайцісу тэм, матываў, вобразаў, што дазваляе гаварыць аб тыпалогіі творчасці і паэтык гэтых аўтараў, падабенстве ў стварэнні імі мастацкай карціны свету. У паэзію М. Багдановіча разам з класічнымі формамі верша ўвайшлі многія вобразы і сімвалы еўрапейскай літаратуры.

Творы паэта перакладзены больш як на два дзясяткі моў свету, друкаваліся ў Вялікабрытаніі, Германіі, Польшчы, Расіі, Францыі і іншых краінах.

Як было сказана вышэй, камунікацыя — гэта працэс дыялектычны, і ад таго, як будуць развівацца міжкультурныя адносіны, вырашацца праблемы ўзбагачэння культур у асобна ўзятым рэгіёне і свеце ў цэлым, будзе залежаць і ступень этнавітальнасці кожнай культуры ў асобнасці. Вырашаючы любыя сацыяльна-маральныя праблемы, беларускі паэт не спяшаўся сфармуляваць адказ на пытанне, а шукаў яго разам са сваім героем і чытачом.

Асабліва гэта выразна прасочваецца ў творчасці Багдановіча-празаіка. Роздумы маладога пісьменніка над будучыняй чалавецтва і лёсам сусветнай цывілізацыі вызначаюць змест і пафас мініяцюры на рускай мове «Калейдаскоп жыцця» (1913). Здаецца, што М. Багдановіч тут праводзіць своеасаблівае назіранне за чалавечым жыццём. Вуснамі героя-персанажа ён падкрэслівае, як «неуловимо быстро вертится и не знает отдыха круг жизни» [2, с. 148]. Аўтар разважае пра сэнс жыцця: «...Что даст им день? Что даст им час? Что даст им жизнь? Чем быстрее вертится круг, тем с большей страстностью прикованы к нему взоры, и... не могут оторваться... не могут отрешиться. Люди и круг — одно» [2, с. 148]. У сваёй мініяцюры аўтар спрабуе разабрацца і ў псіхалогіі мультыкультурнага грамадства, шкадуе аб тым, што не мяняецца чалавек у сваіх заганах. Ён адзначае: «Всё реже смеётся людская радость... Всё чаще сверкают перлы-слёзы... Реже мелькают... яркие звёзды», «Рождаются и исчезают бесследно целые поколения — людей, племён, народов...» [2, с. 149]. І разам з тым М. Багдановіч нагадвае людзям аб прызначэнні чалавека на Зямлі, пра неабходнасць вывучаць мінулае і атрымліваць ад яго карысныя, каштоўныя ўрокі: «Так надо...

Так было... Так будет... Заиграет на нём алмазом мимолётное людское счастье... Встрепенётся радость... Улыбнётся надежда...»; «Любовно-кротко смотрит на них из глубины тысячелетий этот мягкий свет всевидящих глаз, и звучит нечеловеческий голос — голос вечной божественной правды: — Да любите друг друга» [2, с. 150—151].

Як ніколі актуальна гучыць сёння, у век тэхнізацыі, перасцярога маладога пісьменніка-псіхалага аб тым, што сляпая пагоня чалавека за ўсім новым не павінна быць самамэтай. Бо такая пагоня, на думку М. Багдановіча, не толькі небяспечная, але і шкодная, паколькі яна спатчатку пакідае душу на задворках жыцця, а потым і зусім знішчае яе, робіць няздольнай бачыць духоўны заняпад чалавека, а разам з тым бачыць, як адбываецца ў грамадстве дэфармацыя маральных прынцыпаў і каштоўнасцей. Яна адлучае чалавека і ад веры: «А с высоты креста кротко глядит на них лик Искупителя... пригвождённые руки стремятся как будто обхватить весь этот страшный, залитый кровью мир, обнять всех заблудших, растерянных, ищущих в одном общем призыве к любви и всепрощению: — Прости им, Отче, они не ведают, что творят» [2, с. 151].

Думка пра ачышчэнне души, далучэнне чалавека любога этнасу да веры гучыць у вершы М. Багдановіча «Касцёл св. Анны ў Вільні» (1911):

Каб залячыць у сэрцы раны,
Забыць пра долі цяжкі глум,
Прыйдзіце да касцёла Анны,
Там знікнуць сцені цяжкіх дум.

Як лёгка да гары, як красна
Узносіць вежы ён свае!
Іх зарыс стройны ў небе ясна
Ізломам дзіўным устае.

А вастрыя іх так высока,
Так тонка ў вышу неба тнучь:
Што міг — і ўжо, здаецца воку,
Яны ў паветры паплывуць.

Як быццам з грубаю зямлёю
Расстаўся стройны, лёгкі гмах
І вось, чаруючы красою,
Ўступае на блакітны шлях.

Глядзіш, — і ціхнуць сэрца раны,
І забываеш долі глум.

Прыйдзіце да касцёла Анны,
Там знікне горач цяжкіх дум [1, с. 139—140].

Такім чынам, творчасць М. Багдановіча, які вельмі шмат зрабіў для беларускай культуры за сваё нядоўгае жыццё, можна лічыць гімнам сваёй Радзіме і адначасова заклікам да таго, як важна і значна для чалавека любой нацыянальнасці ўмець весці дыялог не толькі ў рамках сваёй этнічнай культуры, але і ў сусветнай мультыкультурнай прасторы.

Спіс літаратуры

1. Багдановіч, М. Выбраныя творы / М. Багдановіч ; уклад. і камент. С. Забродскай [і інш.]. — Мінск : Беларус. кнігазбор, 1996. — 494 с.
2. Багдановіч, М. Поўны збор твораў : у 3 т. / М. Багдановіч. — Мінск : Навука і тэхніка, 1993. — Т. 2 : Маст. проза, пераклады, літ. артыкулы, рэцэнзіі і нататкі, чарнавыя накіды. — 600 с.
3. Глобализация и мультикультурализм / отв. ред. Н. С. Кибяев. — М. : РУДН, 2005. — 320 с.
4. Жыгалава, М. П. Германия в судьбе и творчестве русских поэтов-эмигрантов XX века. Интерпретация и анализ: теория и методика / М. П. Жыгалава. — Берлин : Изд-во «LAP LAMBERT Academic Publishing GmbH&CO.KG.», 2011. — 305 с.
5. Жыгалава, М. П. Интерпретация и анализ в литературе: теория и методика. — 2-е изд., доп. / М. П. Жыгалава. — Брест : БрГУ им. А. С. Пушкина, 2011. — 299 с.
6. Жыгалава, М. П. Картина мира и мультикультурность в творчестве русскоязычных поэтов Беларуси / М. П. Жыгалава // Рус. яз. и лит. — 2011. — № 7. — С. 22—34.
7. Жыгалава, М. П. Мультикультурность в творчестве русскоязычных поэтов Беларуси и её интерпретация в учебных целях / М. П. Жыгалава // Русский язык и литература во времени и пространстве / под ред. Л. А. Вербицкой, Лю Лиминя, Е. Е. Юркова. — Шанхай, 2011. — Т. 4. — С. 537—544.
8. Жыгалава, М. П. Отражение мультикультурности в русскоязычной лирике Беларуси (на примере творчества Н. Ковалевича и Л. Красевской) / М. П. Жыгалава // Качество языкового и литературного образования: содержание и методика обучения : сб. научн. ст. / Нац. ин-т образования М-ва обр. Респ. Беларусь ; под ред. Л. А. Муриной, В. Ф. Русецкого. — Минск : РИВШ, 2011. — С. 240—248.
9. Жыгалава, М. П. Русская литература XX века / М. П. Жыгалава. — Минск : Аверсэв, 2003. — 220 с.
10. Куропятник, А. И. Мультикультурализм: проблемы социальной стабильности полиэтнических обществ / А. И. Куропятник. — СПб. : Изд-во СПбГУ, 2000. — 320 с.
11. Лотман, Ю. М. О поэтах и поэзии: анализ поэт. текста; статьи и исслед.; заметки; рецензии; выступления / Ю. М. Лотман. — СПб. : Искусство-СПб, 2001. — 846 с.
12. Мультикультурализм и трансформация постсоветских обществ / под ред. В. С. Малахова, В. А. Тишкова. — М. : Ин-т этнологии и антропологии РАН, 2002. — 335 с.
13. Мультикультурализм и этнокультурные процессы в меняющемся мире: исследовательские подходы и интерпретации / под ред. Г. И. Зверевой. — М. : Аспект Пресс, 2003. — 188 с.
14. Немзер, А. С. Замечательное десятилетие русской литературы / А. С. Немзер. — М. : Захаров, 2003. — 608 с. — (Сер. «Диалоги о культуре»).
15. Сайт Максима Богдановича: об авторе. Белорусский поэт с берегов Волги... — Режим доступа: <http://maksimbogdanovich.ru/articles/32.htm> — Дата доступа: 9.12.2011.

